

ПОНЯТТЯ, РІЗНОВИДИ І ФУНКЦІЇ ЧУТОК, ЇХ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО ТА ДЕРЖАВУ

Чутка – вістка, повідомлення про кого-, що-небудь. Чутки – відомості, вісті, вірогідність яких не встановлено [1].

Загалом прийнято розрізняти такі види чуток:

- достовірні;
- частково достовірні;
- недостовірні;
- слух-бажання;
- страшний слух.

Достовірні. Інформацію можна розділити за рівнем її достовірності. Якщо людина почула від знайомого новину, а потім побачила підтвердження по телевізору або ж прочитала в інтернеті, то цей слух можна вважати достовірним. Саме такою перевіреною інформацією і потрібно ділитися з друзями.

Як же з'являються достовірні чутки? Люди, які безпосередньо пов'язані з об'єктом або предметом загальної зацікавленості, можуть частково зливати інформацію. Але завжди потрібно бути уважним. Адже між видами чуток дуже тонка грань. Одна справа – отримувати інформацію від першоджерела, а зовсім інша – в чиємусь переказі. Так що, якщо ви не хочете нікого вводити в оману і, в першу чергу, не бажаєте помилятися самому, то довіряйте чуткам з великою обережністю.

Частково достовірні. Цей вид чуток можна вважати найнебезпечнішим. Він може підірвати репутацію людини. Коли одна частина розказаної історії виявляється правдою, людина схильна сприймати всю розповідь як достовірну. І неважливо, наскільки нереальними здаються факти. Таким чином люди часто навмисне фальсифікують інформацію. Адже чутки зрідка народжуються за збігом обставин. У наш вік, коли багато людей живуть за рахунок реклами, просто необхідно підтримувати інтерес як до виробленої продукції, так і до деяких особистостей. Наприклад, напередодні виборів можна почути багато клевету, який кандидати щедро посилають на адресу один одного. Але потрібно розуміти, що саме попит народжує пропозицію.

Недостовірні. Є ще один вид чуток. Недостовірні чутки часто служать обманкою для підігріву інтересу суспільства. Наприклад, хтось із селебриті може розповісти, що його пограбували. Така інформація буде неправдива, і це незабаром з'ясується, але завдяки таким чуткам ім'я медійної особи весь час буде обговорюватися. Недостовірні чутки любить передавати один одному старше покоління. У народі такий вид чуток називається плітками. Їх можуть фабрикувати журнали, «злі язики» або ж бурхлива уява. Так чому ж недостовірна інформація часом виявляється набагато цікавішою, ніж перевірені факти? Багато людей хочуть «збагатитися» за чужий рахунок. Розповідаючи і передаючи чутки про інших, ці особи підвищують свою самооцінку. Ну і ще існує такий прошарок населення, якому просто нема про що поговорити один з одним. З цієї причини вони віддають перевагу

звичайному діалогу передачу пліток.

Слух-бажання. Є ще одна класифікація видів чуток. Виробляється вона за експресивністю. Слух-бажання відкриває цей список. З назви зрозуміло, що представляє така інформація. Вона поширюється в групі людей дуже швидко. Чому люди передають такі чутки? Завжди хочеться говорити про щось приємне. Тому обговорення очікуваного підвищення зарплати або пенсії завжди є гострою темою, яку можна підняти в будь-якій компанії. Але такі чутки зрідка бувають чимось підкріплені. Вони висловлюють бажання людей, а не бажання керівництва. Тому часто з плином часу стає цілком очевидно, що на ділі слух нічим не підкріплений. З цієї причини у суспільстві, в якому пройшов слух, може виникати невдоволення. Бажання, про яке так багато говорили, не сповнене, а значить можна звинувачувати тих, хто «наобіцяв» і не виконав.

Страшний слух. Людина любить говорити про свої проблеми. Причому іноді люди розмовляють не про те, що поганого в їхньому житті є на даний момент, а про те, що може поганого статися в перспективі. Такі типи і види чуток дуже небезпечні. Вони роблять обстановку в суспільстві дуже напруженою. Люди починають переживати і панікувати, часто без приводу. Зазвичай негативні чутки добре приживаються в часи, коли становище в країні нестабільне. Наприклад, у період війн або стихійних лих. Коли у людини сталося щось погане, вона схильна припускати, що може статися щось, що ще більше зможе погіршити її становище. Незважаючи на те, що негативні чутки добре приживаються і швидко передаються, вони зрідка бувають достовірні. Про підвищення цін на будь-яку категорію продуктів люблять міркувати не фахівці, а обивателі, які результат своїх домислів передають друзям і сусідам.

Незважаючи на те, що домисли найчастіше несуть негативний, а не позитивний наслідок, вони все одно відіграють важливу роль у житті людей. Психологія чуток поділяється на кілька функцій.

Пізнання світу. Допитлива людина завжди будуватиме свої припущення. Вона буде ділитися своєю думкою про устрій світу, про роботу того чи іншого механізму або правильний політичний устрій. Так, більшість людей мало знають у тих областях, про які дискутують. Але завдяки таким розмовам у них з'являється бажання вивчати щось нове.

Знижує невизначеність. Всі люблять стабільність. І коли її немає, людина може її уявити. Якщо навколо руйнується старий світ або ж змінюється його пристрій, люди здатні уявити нову державу, тим самим, отримавши моральне заспокоєння, що попереду тільки світле майбутнє.

Передбачає події. Часто люди говорять про свої бажання вголос. І ті думки, які знаходять відгук у серцях оточуючих, швидко стають спочатку слухом, а потім народним бажанням. Так було зі скасуванням кріпосного права. Коли ситуація нестабільна і народ активно висловлює своє бажання, яке довгий час одягалось у форму чуток, уряду волею-неволею доводиться йти на поступки [2].

Чутки стихійно виникають або цілеспрямовано фабрикуються й поширюються для задоволення конкретних потреб людей. Серед основних потреб, що задовольняються за допомогою чуток, дослідники називають: утилітарні потреби, потреби у престижі, у пізнанні, емотивні потреби. Ступінь впливу чуток можна розділити на такі, що: – впливають на громадську думку, але не провокують асоціальної поведінки; – викликають антигромадську

поведінку частини деяких соціальних груп; – руйнують соціальні зв'язки і взаємини між людьми. Перелік функцій чуток охоплює наступні: відновлення суб'єктивного контролю над ситуацією, її осмислення, зменшення невизначеності, тривоги, пошук психологічного захисту, регуляцію поведінки й емоційного стану, адаптацію. Інші функції – розваги, самоствердження тих, хто поширює чутки, збільшення впливовості й соціального об'єднання індивідів. Окремі дослідники говорять про чутки як регулятор репутації. Каналами поширення чуток були і є канали міжособистісного спілкування. Однак розвиток засобів масової комунікації змінив спосіб, у який розповсюджуються чутки, та швидкість їх поширення. Останні дослідження свідчать, що подібними каналами поширюються й фейкові новини [3]. Серед таких каналів – мас-медіа (телебачення, преса, радіо, онлайн-медіа), а також соціальні мережі. Поява соціальних медіа трансформує спосіб спілкування, породжуючи нові способи донесення чуток до широкої спільноти користувачів. Така інформація має високий потенціал впливу через те, що ці медіа працюють у реальному часі, що зумовлює блискавичне поширення чуток. Дезінформація може загрожувати життю, якщо їй довірятимуть люди під час криз на зразок збройних конфліктів чи пандемій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe>.
2. Види чуток та їх характеристика. URL: <https://presa.com.ua/psykholohiia/vidi-chutok-ta-ikh-kharakteristika.html#chastkovo-dostovirni>.
3. Bondielli, A., & Marcelloni, F. (2019). A survey on fake news and rumour detection techniques. *Inf. Sci.*, Vol. 497. P. 38-55.